

Семеніст І.*

РОЗВИТОК АМЕРИКАНО-ЯПОНСЬКОГО СОЮЗУ БЕЗПЕКИ ПІСЛЯ ПОДІЙ 11 ВЕРЕСНЯ 2001 РОКУ

Після терористичних атак 11 вересня 2001 р. США та їх союзники постали перед обличчям нових викликів, що характеризувалися, перш за все, нетранспарентністю. Події 11 вересня стали новим етапом у розвитку Американсько-японського союзу безпеки.

США. «Американський чотирирічний оборонний огляд», опублікований 30 вересня 2001 р., називав ситуацію, що склалася в галузі безпеки, однією з великих невизначеностей. В огляді зазначалося, що американський уряд більше не може знати, коли, де, і з якого напрямку країні та її союзникам буде завдано атаки. Безпеці можуть загрозувати справжньою війною; суперник шукає розвитку асиметричних підходів до війни, враховуючи кібер-атаки, поширення зброї масового ураження та балістичних ракетних систем її доставки; загрозою можуть бути міжнародні терористичні акти або терористи з доступом до зброї масового ураження. «Чотирирічний оборонний огляд» також називає Азію «регіоном, схильним до великомасштабного військового змагання». Окрім того, без згадування Китаю, зазначено, що «існує вірогідність появи військового суперника з величезною ресурсною базою» у Східній Азії. Очевидно, що це посилення, тим не менше, тлумачилося як таке, що кидає тінь у бік Китаю. Однак, на відміну від «холодної війни» з її добре вираженим суперником, ситуація, що склалася після 11 вересня 2001 р., оцінюється як така, «що все більш складніша та непередбачувана прогнозуванню». Огляд дає зрозуміти, що «атаки 11 вересня продемонстрували, що ризик майбутніх викликів — це перманентне майбутнє міжнародної системи», з асиметричними атаками цілого ряду ймовірних противників [1].

Через рік, 17 вересня 2002 р., адміністрація Дж. Буша опублікувала свою «Національну стратегію безпеки» (National Security Strategy). Цей документ зазначав, що ситуація, яка склалася навколо США в галузі безпеки після десятиліття, що минуло з часу розпаду СРСР, зазнала «глибоких змін». Одна з яких — це «нові смертоносні виклики, що надходять від країн-ізгоїв та терористів». У Стратегії зазначається, що нові противники сповнені рішучості заволодіти зброєю масового ураження та використати її проти США, що робить сучасну міжнародну безпеку «більш проблемною та небезпечною».

Для забезпечення захисту США «Національна стратегія безпеки» окреслює широку стратегію створення гнучкої міжнародної коаліції для боротьби з тероризмом. Вона також пропагує зв'язок між «іншими головними центрами глобальної сили», враховуючи союзників в Європі та Східній Азії, у тому числі Росію та Китай, та кооперацію з дружніми країнами для вирішення регіональних конфліктів.

Японія. «Біла книга» Управління оборони Японії — «Defense of Japan 2002» — починається з визнання: «незважаючи на те, що світ був обізнаний про небезпеку, що несе в собі тероризм, атаки 11 вересня 2001 р. вразили уяву своїми масштабами та засобами». Як результат, світ після 11 вересня 2001 р. може бути охарактеризований як «час занепокоєності». Територіальні суперечки, етнічні та релігійні конфлікти, поширення зброї ма-

* студент 5 курсу історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Гончар Б.М.

сового ураження, якою терористи, а також інші недержавні актори бажають заволодіти, та можливість асиметричної боротьби роблять міжнародну безпеку «непрогнозованою та невизначеною». «Біла книга» визнає лідируючу роль США у війні з тероризмом, а також «складність міжнародної політики та безпеки», вказуючи, що «міжнародна кооперація є необхідною для успіху в цій боротьбі» [2].

На шляху до зрілого партнерства. На сучасному етапі для США союз з Японією залишається наріжним каменем американської присутності у Східній Азії та основою для американської глобальної стратегії. Тим часом, трансформація американської військової присутності в Азії зіткнулася з необхідністю боротьби з тероризмом, так само як і з традиційними оборонними обов'язками, через просування тісної союзницької кооперації. В Японії прогрес у здійсненні глибоких соціальних та економічних змін продовжується. Як це зазначено у «Спеціальному звіті»: «японське суспільство, економіка, національна ідентичність та міжнародна роль» переживають історичні зміни [3, с. 4]. Уряди обох країн відреагували на загрози безпеці, що виникли у новому столітті, наслідком чого стало посилення Американсько-японського союзу безпеки та розширення його значення.

«Спеціальна доповідь» підтримує ту точку зору, що самообмеження власного права Японії на колективну безпеку є «звуженням союзницької кооперації». Проте доповідь також наводить аргументи на користь того, що США мають поважати «внутрішні рішення про форми та характер японської політики в галузі безпеки», тоді як США «вітають Японію, що бажає зробити великий внесок та стати більш рівноправним партнером у союзі». Кроки, що зробила Японія за останні роки на шляху до перетворення у більш рівноправного партнера в союзі, та сприйняття цих кроків США, слугувало для зміцнення зв'язку між обома країнами [3, с.4].

Цьому сприяла та обставина, що зміцнення союзу та американсько-японські відносини були у центрі зовнішньополітичних цілей адміністрації Дж. Буша молодшого. Ця ціль була підкреслена в тексті «Спільної заяви», опублікованої 30 червня 2001 р. за підсумками зустрічі президента США та прем'єр-міністра Японії у Кемп Девіді [4]. Їх взаєморозуміння сприяло розвитку двосторонніх відносин.

На думку американського дослідника Дж. Прзиступа, після більш ніж півстоліття Американсько-японський союз і далі розвивається, крім того він стає міцнішим. Учений зазначає, що «озираючись на останні п'ять років, союз зробив великий успіх у просуванні співробітництва в галузі безпеки та має справу з питаннями, що стосуються регіональних та глобальних проблем стабільності та безпеки. Багато було зроблено, проте, щоб союз був справді ефективним — потрібно ще багато зробити. На початку 1990 х рр., одразу ж після закінчення «холодної війни», цінність союзів була поставлена під питання політичними дебатами у західних суспільствах. Деякі зазначали, що після зникнення загрози з боку СРСР, союзи приречені на послаблення — що вони виконали своє призначення та стали реліктами «холодної війни». Інші натомість зазначали, що вони стануть навіть більш важливими, в епоху, коли ніхто не може передбачити джерело, природу, час або місцезнаходження наступної загрози. Довіра та впевненість, що притаманна відносинам у союзі була незамінною через невизначеність розвитку світової архітектури безпеки... І для США й для Японії союз забезпечує міцну основу для обходження загроз на сьогоднішній та завтрашній день» [5, с. 6].

У підсумку, більш ніж за десятиліття трансформація Американсько-японського союзу безпеки привела до того, що Союз набув більшої симетричності та взаємодоповнюваності між обома країнами. І в цьому процесі важливе значення мали події 11 вересня 2001 р.: саме вони дали поштовх до внесення змін в існуюче оборонне законодавство Японії та прийняття нових законів, що розширювали сферу відповідальності Японії в рамках Аме-

рикансько-японського союзу безпеки. У результаті змінився статус та функції сил самооборони, були розширені географічні рамки їх діяльності.

Література

1. Quadrennial Defense Review Report. U.S. Department of Defense. — Wash., DC: Department of Defense. — September 30, 2001. — <www.defenselink.mil/pubs/qdr2001.pdf>.
2. Defense of Japan 2002 (Summary). Japan Defense Agency, August 2002. — <www.jda.go.jp/e/index_.htm>.
3. Przystup James J. U.S.-Japan Relations: Progress Toward a Mature Partnership. — Wash., D.C. : National Defense University Press. — June 2005. — P. 4.
4. Joint Statement by President Bush and Prime Minister Koizumi / The white house.— <www.whitehouse.gov/news/releases/2001/06/20010630.html>.
5. Przystup James J. U.S.-Japan Relations: Progress Toward a Mature Partnership. — Wash., D.C. : National Defense University Press. — June 2005. — P. 6.